

Criminological Analysis of the Causes of Juvenile Delinquency in Urmia City in The Period 1390-1394

Peiman Ghayuri niya¹, Seyed Ali Mirebrahimi^{*2}, Mohammadali Qorbani³

1. Ph.D. Student in Criminal Law and Criminology, Faculty of Humanities, Lahijan Branch, Islamic Azad University, Lahijan, Iran.

Email: peiman.sardasht@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of Jurisprudence and Islamic Law, Faculty of Humanities, Lahijan Branch, Islamic Azad University, Lahijan, Iran.

*. **Corresponding Author:** Email: mirebali@yahoo.com

3. Assistant professor, Department of Jurisprudence and Islamic Law, Faculty of Humanities, Lahijan Branch, Islamic Azad University, Lahijan, Iran.

Email: dr.ghorbani43@yahoo.com

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

انجمن ایرانی حقوقدانان

انجمن ایرانی حقوقدانان

Publisher:

Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:

Original Research

DOI:

10.22034/JCLC.2022.302573.1556

Received:

15 July 2022

Accepted:

25 October 2022

Published:

1 March 2023

ABSTRACT

One of the key individual and social actions is the necessary condition for the growth and development of human society and achieving an ideal society. The purpose of this study was to find and achieve scientific and practical solutions to prevent delinquency or at least reduce it. In this research, descriptive-survey method has been used. To achieve more objective results, the necessary information has been collected through questionnaires, interviews and library resources and has been analyzed using statistical methods. The field research was conducted by referring directly to the Central Prison and Correctional Center of Urmia city through interviews and questionnaires and by examining the personal and social records of offenders, the most important delinquency factors were identified and strategies for

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

crime prevention were presented. The statistical population in this study includes criminals located in the correctional center of Urmia city who have been selected as a sample in this study. The total number of subjects studied in this study was fifty. These fifty people were selected from male and female offenders (sample size)The sampling method in this non-probability research is purposeful. In this project, the researcher has had the effective cooperation of the Prisons Organization and the security and educational measures of West Azerbaijan Province and the General Justice of West Azerbaijan Province and has had access to official internal statistics. The results showed that the most important delinquency factors in Urmia city during the research period are environmental factors such as family, school and friends.

Keywords: Delinquency, Children and Adolescents, Environmental Factors, Correctional Center, Prevention.

Excerpted from the Ph.D. thesis entitled "Criminological analysis of juvenile delinquency in Urmia city in the period 2014-2015", Islamic Azad University. Lahijan unit.

Funding: The author(s) received no financial support (funding, grants, and sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Author Contributions:

Peiman Ghayuri niya: Conceptualization, Methodology, Software, analysis, Investigation, Resources, Data Curation, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Visualization, Project administration.

Seyed Ali Mirebrahimi: Conceptualization, Methodology, analysis, Investigation, Resources, Data Curation, Supervision.

Mohammadali Qorbani: Conceptualization, Methodology, analysis, Investigation, Resources, Data Curation, Supervision.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Ghayuri niya, Peiman, Seyed Ali Mirebrahimi & Mohammadali Qorbani. "Criminological Analysis of the Causes of Juvenile Delinquency in Urmia City in The Period 1390-1394" *Journal of Criminal Law and Criminology* 10, no. 20 (March 1, 2023): 177-207.

E x t e n d e d   A b s t r a c t

One of the key individual and social actions is the necessary condition for the growth and development of human society and achieving an ideal society.

The purpose of this study was to identify the causes of delinquency and achieve scientific and practical solutions to prevent delinquency or at least reduce it.

In this research, descriptive-survey method has been used. To achieve more objective results, the necessary information has been collected through questionnaires, interviews and library resources and has been analyzed using statistical methods. The field research was conducted by referring directly to the Central Prison and Correctional Center of Urmia city through interviews and questionnaires and by examining the personal and social records of offenders, the most important delinquency factors were identified and strategies for crime prevention were presented.

a. The statistical population in this study includes criminals located in the correctional center of Urmia city who have been selected as a sample in this study. The total number of subjects studied in this study was fifty. These fifty people were selected from male and female offenders (sample size)

The sampling method in this non-probability research is purposeful. In this project, the researcher has had the effective cooperation of the Prisons Organization and the security and educational measures of West Azerbaijan Province and the General Justice of West Azerbaijan Province and has had access to official internal statistics.

The results showed that the most important delinquency factors in Urmia city during the research period are environmental factors such as family, school and friends.

The delinquency of children and adolescents is one of the most complicated social issues that has occupied the world today. More than a century ago, that is, since the end of the 19th century, committing crimes by children and teenagers has attracted attention in large industrialized countries. Since then, most of the researchers, sociologists, criminologists, psychologists, psychiatrists and education experts in the developed countries of the world have been trying to find a solution to prevent the occurrence of crime among the youth of the world. Currently, in the press of most countries of the world, the issue of juvenile delinquency and the need to prevent it has become a daily issue.

The answer to the question of what is the cause of delinquency among children and adolescents has always attracted the attention of experts in various sciences, such as psychology, sociology, and criminology, so that every year at the international level, conferences are held to explain why. This problem has been formed and it is a sign of the importance of the problem of child delinquency for the world. A number of experts believe that the main cause of children's delinquency is the families' wrong educational policies and lack of control over them by the families.

Others believe that emotional deprivation is the main cause of delinquency. According to some others, the reasons for delinquency are economic poverty. According to some others, the main cause of delinquency among children and adolescents is the lack of preventive cultural-educational plans in the family, school and society as a whole. What is certain is that the results of all researches in this field are relative and their opposite can be proven. An example of this is the existence of delinquency in most countries of the world, many of these countries have almost all the necessary and sufficient factors for a normal life, but again The issue of delinquency and committing crimes by both minors and adults is also discussed.

Prevention of children's delinquency is also a very important issue, which is the subject of both domestic legal systems and international authorities and documents. Basically, parallel to the criminal model, non-criminal models are also mentioned to define the strategy in the fight against juvenile delinquency. These two models each have their own effectiveness and limitations. It is important to remember that the characteristics of punishments constitute their intrinsic essence and must be separated from their goals, although in some cases the goals and characteristics may be mixed.

Today, in most legal systems, the active participation of civil society in the process of juvenile criminal justice is strongly emphasized in order to repair the effects of the committed crime, as well as to adopt substitute reactions to punishment for juvenile offenders, and they are on the way to realizing the principles of restorative justice.

Children and teenagers may be victims of a crime. Statistics related to crime victims help us to understand the nature of victimization of children and teenagers. Statistics show that children and teenagers are mostly victims of adult criminals. One of the classes that is based on the weakness and incapacity of the victims are children and teenagers, which is considered under the title of juvenile delinquency. Victim is both a

direct victim of a crime and a victim of abuse of power.

It is more common among some people than others, including children and women. The proximity of the offender and the victim also increases the probability of being victimized. People may be seen as victims by accident, this often happens among teenagers. Also, teenagers are the most victims because they spend most of their time outside the family environment.

The study of delinquency of children and adolescents becomes important when we pay attention to the dynamic nature of adolescence and the pressures on adolescents in society. drugs, social conflict, family breakdown; Poverty, war, etc. all make victims of the adolescent population. This research seeks to criminologically analyze the causes of delinquency among children and adolescents in Urmia city in order to identify the causes of delinquency and provide appropriate solutions in the field of delinquency prevention.

This Page Intentionally Left Blank

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تحلیل جرم‌شناختی عوامل بزهکاری اطفال و نوجوانان شهرستان ارومیه در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۴

پیمان غیوری نیا^۱، سید علی میر ابراهیمی*^۲، محمدعلی قربانی^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد لاهیجان، دانشگاه آزاد اسلامی، لاهیجان، ایران.

Email: peiman.sardasht@gmail.com

۲. استادیار، گروه فقه و حقوق اسلامی، دانشکده علوم انسانی، واحد لاهیجان، دانشگاه آزاد اسلامی، لاهیجان، ایران.

* نویسنده مسؤل: Email: mirebali@yahoo.com

۳. استادیار، گروه فقه و حقوق اسلامی، دانشکده علوم انسانی، واحد لاهیجان، دانشگاه آزاد اسلامی، لاهیجان، ایران.

Email: dr.ghorbani43@yahoo.com

چکیده:

یکی از کلیدی‌ترین اعمال فردی و اجتماعی، هدایت و تربیت صحیح کودکان و نوجوانان برای آینده می‌باشد؛ اقدامی که شرط انکارناپذیر و ضروری برای رشد و توسعه جامعه انسانی و رسیدن به یک جامعه ایده‌آل است. هدف این پژوهش دستیابی به راهکارهایی علمی و عملی برای پیشگیری از بزهکاری و با حداقل تقلیل آن بوده است. در این تحقیق روش توصیفی - پیمایشی مورد استفاده قرار گرفته است. برای رسیدن به نتایج عینی‌تر اطلاعات لازم از طریق پرسشنامه و مصاحبه و منابع کتابخانه‌ای جمع‌آوری و با استفاده از روش‌های آماری تحلیل گردیده است. تحقیق به صورت میدانی با مراجعه مستقیم به زندان مرکزی و قانون اصلاح و تربیت شهرستان ارومیه از طریق مصاحبه و پرسشنامه انجام شده است و با بررسی سوابق فردی و اجتماعی بزهکاران، مهم‌ترین عوامل بزهکاری مشخص و راهکارهایی در جهت پیشگیری از بزهکاری ارائه گردیدند. جامعه آماری در این تحقیق شامل بزهکاران مستقر در قانون اصلاح و

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز Creative Commons Attribution-NonCommercial License 4.0 منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

پژوهش‌های حقوق

انجمن ایرانی حقوق جزا و جرم‌شناسی

انجمن ایرانی حقوق جزا

نوع مقاله:

پژوهشی

DOI:

10.22034/IJLC.2022.302573.1556

تاریخ دریافت:

۲۴ تیر ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش:

۳ آبان ۱۴۰۱

تاریخ انتشار:

۱۰ اسفند ۱۴۰۱

تربیت شهرستان ارومیه می‌باشد که به عنوان نمونه در این تحقیق انتخاب شده‌اند. تعداد کل آزمودنی‌های مورد مطالعه در این پژوهش پنجاه نفر بوده است. این پنجاه نفر از بین بزهکاران دختر و پسر انتخاب شده‌اند (حجم نمونه) روش نمونه‌گیری در این تحقیق غیراحتمالی از نوع هدفمند می‌باشد. محقق در این طرح از همکاری مؤثر سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی استان آذربایجان غربی و دادگستری کل استان آذربایجان غربی برخوردار بوده است و دسترسی به آمار رسمی داخلی داشته است. نتایج پژوهش نشان داد مهم‌ترین عوامل بزهکاری در شهرستان ارومیه در بازه زمانی تحقیق عوامل محیطی مانند خانواده، مدرسه و دوستان می‌باشند.

کلیدواژه‌ها:

بزهکاری، طفل و نوجوان، عوامل محیطی، کانون اصلاح و تربیت، پیشگیری.

برگرفته از رساله دکتری با عنوان «تحلیل جرم‌شناختی بزهکاری اطفال و نوجوانان در شهرستان ارومیه در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۴»، دانشگاه آزاد اسلامی. واحد لاهیجان.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان:

پیمان غیوری‌نیا: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، استفاده از نرم‌افزار، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش، تصویرسازی، مدیریت پروژه.
سید علی میرابراهیمی: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع‌ظف نظارت بر داده‌ها، نظارت.
محمدعلی قربانی: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نظارت.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

غیوری‌نیا، پیمان، سید علی میرابراهیمی و محمدعلی قربانی. «تحلیل جرم‌شناختی عوامل بزهکاری اطفال و نوجوانان شهرستان ارومیه در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۴». مجله پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی ۱۰، ش. ۲۰ (۱۰ اسفند، ۱۴۰۰): ۱۷۷-۲۰۷.

مقدمه

مسئله بزهکاری اطفال و نوجوانان، از جمله مسائل بغرنج اجتماعی است که دنیای امروز را به خود مشغول داشته است. بیش از یک قرن پیش، یعنی از اواخر قرن نوزدهم، ارتکاب جرم و جنایت از ناحیه کودکان و نوجوانان، در کشورهای بزرگ صنعتی جلب توجه نموده است. از آن هنگام تاکنون در ممالک مترقی جهان اکثریت محققین، جامعه‌شناسان، جرم‌شناسان، روان‌شناسان، روان‌پزشکان و متخصصین تعلیم و تربیت برای یافتن راه‌حلی جهت جلوگیری از بروز تبه‌کاری در میان جوانان و نوجوانان جهان در تکاپو بوده‌اند. در حال حاضر، در مطبوعات اکثر کشورهای جهان مسئله بزهکاری خردسالان و لزوم پیشگیری از آن به صورت بحث روز در آمده است.^۱

پاسخ به این سؤال که علت بزهکاری کودکان و نوجوانان چیست؟ همواره توجه متخصصان علوم مختلف، مثل روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و جرم‌شناسی را به خود جلب کرده است؛ به گونه‌ای که همه ساله در سطح بین‌المللی، همایش‌هایی به منظور تبیین چرایی این مسئله تشکیل شده است و می‌شود که این نشانه اهمیت مسئله بزهکاری اطفال برای جهانیان است.^۲ تعدادی از صاحب‌نظران معتقدند عامل اصلی بزهکاری اطفال، سیاست‌های تربیتی غلط خانواده‌ها و عدم کنترل ایشان توسط خانواده‌هاست.^۳ عده‌ای دیگر معتقدند عامل اصلی بزهکاری، محرومیت عاطفی است.^۴ از نظر عده‌ای دیگر ملکه دلایل بزهکاری، فقر اقتصادی است.^۵ از نظر عده‌ای دیگر، عامل اصلی بزهکاری اطفال و نوجوانان، فقدان طرح‌های فرهنگی - آموزشی پیشگیرانه در خانواده، مدرسه و سطح کلان جامعه است.^۶ آنچه مسلم است اینکه نتایج کلیه تحقیقات در این حوزه نسبی است و خلاف آنها قابل اثبات است. مؤید و شاهد مثال آن، وجود بزهکاری در اکثر کشورهای جهان است که خیلی از این کشورها تقریباً تمامی فاکتورهای لازم و کافی را برای زندگی متعارف دارند، اما باز هم مسئله بزهکاری و ارتکاب جرم توسط افراد اعم از خردسال و بزرگسال مطرح است.^۷

۱. جاوید صلاحی، بزهکاری اطفال و نوجوانان (تهران: انتشارات میزان، ۱۳۸۹)، ۱۷.

۲. مهدی کی‌نیا، مبانی جرم‌شناسی (تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۹)، ۱۹۵.

۳. آلفرد آدرل، معنی زندگی مترجم عنایت‌الله شکبیا پور (تهران: انتشارات لگا، ۱۳۹۰)، ۳-۶۷.

4. Bowlby, maternal care and mental health

5 Ehrlish, particpalton in illegitimale activities

۶. کی‌نیا، پیشین، ۷۰.

۷. عباس حق‌پناهان، جرم‌شناسی بزهکاری اطفال و نوجوانان (تهران: انتشارات مجد، ۱۳۹۳)، ۶۳.

پیشگیری از بزهکاری اطفال نیز مسأله بسیار مهمی است که امروزه هم مورد امعان نظر نظام‌های حقوق داخلی و هم مراجع و اسناد بین‌المللی واقع شده است. اصولاً به موازات الگوی کیفری، از الگوهای غیرکیفری هم برای تعریف راهبرد در امر مبارزه با بزهکاری اطفال و نوجوانان نام برده می‌شود. این دو الگو هر کدام کارایی و محدودیت خود را دارند. یادآوری این نکته ضروری است که خصوصیات مجازات‌ها جوهر ذاتی آنها را تشکیل می‌دهند و از اهداف آنها باید تفکیک شوند، هر چند در برخی موارد ممکن است اختلاط اهداف و خصوصیات به وجود آید.^۸ امروزه در اکثر نظام‌های حقوقی به جد بر مشارکت فعال جامعه مدنی در فرآیند عدالت کیفری صغار در جهت ترمیم آثار جرم ارتكابی و نیز اتخاذ واکنش‌های جانسین مجازات نسبت به بزهکاران خردسال تأکید می‌شود و در مسیر تحقق بخشیدن به مبانی عدالت ترمیمی می‌باشند.

کودکان و نوجوانان ممکن است بزه‌دیده یک جرم واقع شوند. آمار مربوط به قربانیان جرم به ما در شناخت ماهیت بزه‌دیدگی کودکان و نوجوانان کمک می‌کند. آمار نشان می‌دهد که کودکان و نوجوانان بیشتر قربانی مجرمین بزرگسال واقع می‌شوند. یکی از طبقاتی که اساس آن را ضعف و ناتوانی قربانیان تشکیل می‌دهد، کودکان و نوجوانان هستند که تحت عنوان بزه‌دیده‌شناسی نوجوانان مورد توجه قرار می‌گیرد. بزه‌دیده هم به مفهوم قربانی مستقیم جرم و هم به مفهوم قربانی سوءاستفاده از قدرت است.^۹ بزه‌دیده شدن در میان برخی افراد نسبت به دیگران بیشتر است؛ از آن جمله کودکان و زنان. مجاورت و نزدیکی بزهکار و بزه‌دیده نیز احتمال بزه‌دیده شدن افراد را افزایش می‌دهد. ممکن است افراد به طور اتفاقی بزه‌دیده شوند؛ این امر اغلب در بین نوجوانان روی می‌دهد. همچنین نوجوانان بیشترین قربانیان را تشکیل می‌دهند، چون بیشتر وقت خود را در خارج از محیط خانواده می‌گذرانند.^{۱۰}

مطالعه بزهکاری کودکان و نوجوانان هنگامی اهمیت می‌یابد که به ماهیت پویای نوجوانی و فشارهای موجود در جامعه بر نوجوانان توجه کنیم. مواد مخدر، تضاد اجتماعی، گسست خانوادگی، فقر و جنگ و ... همگی از جمعیت نوجوان قربانی می‌گیرند.^{۱۱} این تحقیق به دنبال تحلیل جرم‌شناختی علل

۸. رضا نوریها و عباس شیری، زمینه حقوق جزای عمومی (تهران، انتشارات میزان، ۱۳۹۷)، ۳۸ و ۳۹.

۹. علی حسین نجفی ابرندآبادی و حمید هاشم بیگی، دانشنامه جرم‌شناسی (تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۹۵)، ۱۴۳.

۱۰. شهلا معظمی، بزهکاری کودکان و نوجوانان (تهران: انتشارات دادگستر، ۱۳۹۵)، ۱۱۷-۱۲۵.

۱۱. همان، ۱۷.

بزهکاری اطفال و نوجوانان در شهرستان ارومیه است تا بتواند علل بزهکاری را شناسایی و راهکارهای مناسب در زمینه پیشگیری از بزهکاری ارائه نماید.

۱- مبانی نظری پژوهش

«بزهکاری به مثابه رفتار انسانی، عکس‌العمل فردی است که دارای ساختار فیزیکی مشخص و شرایط روانی و روحی خاصی بوده است و ضمن تأثیرپذیری از آنها به عنوان یک موجود اجتماعی از عوامل محیطی و خارجی نیز متأثر می‌گردد. این اثرپذیری و اثرگذاری بی‌شک به نسبت اشخاص مختلف فرق می‌کند. کودکان و نوجوانان در این رابطه بیش از افراد بزرگسال تحت تأثیر این عوامل قرار می‌گیرند و رفتارهای آنان به تبعیت علل و انگیزه‌های جسمی و روانی و اجتماعی متحول و متأثر می‌شوند. عوامل فوق، حسب مورد می‌تواند اثرات گوناگونی بر اطفال بگذارد و موجب بروز عکس‌العمل‌های متفاوت گردد. در انگیزه‌شناسی جنایی که یکی از مهم‌ترین محورهای مطالعاتی علم جرم‌شناسی می‌باشد، رابطه بین عوامل فردی و اجتماعی با بزهکاری ثابت و مسلم است. در نهایت نقش هر عامل یا علت در افراد متفاوت بوده و با توجه به سن، جنس، محل سکونت، خانواده و غیره تأثیرات مختلفی از خود به جای می‌گذارند. بروز یک نابهنجاری گاهی می‌تواند متأثر از یکی از سه عامل جسمی، روانی، محیطی باشد. اهمیت نقش و جایگاه عوامل سه‌گانه در پدیده بزهکاری و میزان تأثیرگذاری آنها از موضوعات مهم علم جرم‌شناسی می‌باشد؛ اما تاکنون دانشمندان رشته‌های مختلف نتوانسته‌اند بر اثرگذاری و نقش این عوامل بر روند پدیده بزهکاری به صورت متفق به نتیجه برسند. هر گروه از دانشمندان، حسب دیدگاه علمی خود به دفاع از یکی از عوامل و انگیزه‌های فوق می‌پردازند. بررسی اطفال بزهکار در جوامع مختلف نشان داده است که شخصیت و موجودیت کودکان متأثر از عوامل مختلف جسمی، روانی و محیطی است و در اکثر اوقات هماهنگی و همکاری علل مختلف موجب و موجد بروز رفتارهای ضد ارزشی است؛ بنابراین نمی‌توان با تکیه بر نقش یکی از علل به اهمیت سایر علل بی‌توجه بود.»^{۱۲} عوامل گوناگونی در بروز بزهکاری اطفال و نوجوانان مؤثر است و مسائل گوناگونی بر کم و کیف آن تأثیر مستقیم و غیرمستقیم دارند و تنها نمی‌توان علت خاص و واحدی را برای آن در نظر گرفت. عوامل مختلفی نظیر عوامل اجتماعی، اقتصادی، فیزیولوژیکی و ... در کنار هم باعث می‌شوند که بزهکاری در نوجوانان و اطفال به منصه ظهور برسد.

۱۲. علی نجفی توانا، نابهنجاری و بزهکاری اطفال و نوجوانان (تهران: نشر میزان، ۱۳۹۸)، ۷۷.

جرایم ارتكابی اطفال در واقع مجموعه اعمالی است که به وسیله قانون پیش‌بینی می‌شود و برای آنها مجازات تعیین شده است. این تعریف دربرگیرنده تمام اعمال مجرمانه اطفال همانند بزرگسالان خواهد بود؛ البته ترسیم یک طبقه‌بندی فراگیر در خصوص کل بزهکاری اطفال کار آسانی نیست، مع الوصف جرایم کودکان در چهار گروه جای می‌گیرند: گروه اول جرایم علیه اموال مانند سرقت و تخریب که شاید بتوان گفت صفت ممیزه بزهکاری اطفال، ارتکاب جرایم علیه اموال باشد؛ گروه دوم جرایم علیه اشخاص که جرایم قتل و ضرب و جرح دو بزه شاخص در این گروه هستند؛ گروه سوم جرایم علیه عفت و اخلاق عمومی و گروه چهارم اعتیاد و قاچاق مواد مخدر. دیگر جرایم مهم اطفال که در قالب عنوان جرایم مختلف یا سایر جرایم که از لحاظ آماری نیز قابل اهمیت می‌باشند جرایم ولگردی و تکدی و جرایم ارتکابیافته در فضای مجازی می‌باشند.

نوع جرایم ارتكابی اطفال و نوجوانان بنا به علل، انگیزه و کیفیت اعمال ارتكابی با بزرگسالان متفاوت می‌باشد. معمولاً اطفال به صورت اتفاقی مرتکب بزه می‌شوند و بزهکاری آنان در مقایسه با بزرگسالان از پیچیدگی کمتر و سادگی بیشتری برخوردار است، اطفال اغلب جرایم را به صورت گروهی و گاهی با تشکیل باندهای متفاوت مرتکب می‌شوند، در صورتی که بزرگسالان غالباً به صورت انفرادی مرتکب اعمال بزهکارانه می‌شوند.^{۱۳} بنا بر شهادت آمار و ارقام، شایع‌ترین جرم نزد نوجوانان اشکال مختلف سرقت است. سرقت از مغازه‌ها، جیب‌بری و کیف‌زنی از رایج‌ترین اشکال سرقت نزد نوجوانان بزهکار است. سرقت وسایل نقلیه از جمله دوچرخه، موتور و ماشین در بین نوجوانانی که آرزوی داشتن این وسایل را دارند، صورت‌های دیگر سرقت ارتكابی اطفال و نوجوانان محسوب می‌شود.^{۱۴}

سرکشی و خشونت نیز از جمله شایع‌ترین شکل بزهکاری در نزد نوجوانان است. این رفتار در عین حال ریشه و سبب بسیاری از جرایم ارتكابی نوجوانان نیز محسوب می‌شود.^{۱۵} مطالعات نشان می‌دهد که کودکانی که اعمال خشونت‌بار انجام می‌دهند، اصولاً از گروه‌های در معرض خطر می‌باشند و به احتمال قوی‌تر آنها به عنوان اطفال بزهکار رشد می‌نمایند و همان مجرمان بزرگسال می‌شوند. خشونت یک پدیده و واقعه‌ای است که با نرخ بالا در کشورهای در حال توسعه گسترش می‌یابد و تنها به عنوان

۱۳. هوشنگ شامبیاتی، بزهکاری اطفال و نوجوانان (تهران: انتشارات مجد، ۱۳۹۵)، ۱۶۵.

۱۴. باقر شاملو، عدالت کیفری و اطفال (تهران: انتشارات جنگل، جاودانه، ۱۳۹۰)، ۱۱۵.

۱۵. علی حسین نجفی ابرندآبادی، «تقریرات درس جرم‌شناسی»، دوره کارشناسی ارشد، حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، ۱۳۷۷، ۱۲۶۷ و ۱۲۶۸.

یک پدیده شهری نیست، بلکه در مناطق روستایی نیز مشاهده می‌گردد. از جمله عوامل مؤثر در خشونت عبارت است از مصرف مواد مخدر و به ویژه مصرف مشروبات الکلی که قدرت بازدارندگی در فرد را نه تنها کاهش می‌دهد، بلکه موجب ایجاد یک احساس قدرت کاذب در فرد خواهد شد.^{۱۶}

کودکان و نوجوانان در حال خشم و غضب برای انتقام کشیدن حد و مرزی قائل نیستند و عواقب وخیم اعمال خود را درک نمی‌کنند و به واسطه قدرت جسمی و چالاک‌گی، نزاع عادی بین آنان اغلب منجر به نقص عضو و حتی قتل می‌شود. به نظر می‌رسد که «سرکشی» می‌رود تا موضوع اساسی بزهکاری گردد. این خلافکاری، تنها به تعرض علیه شخص محدود نمی‌شود، بلکه علیه دارایی افراد هم صورت می‌گیرد.^{۱۷} بیشترین فراوانی جرایم ارتكابی در بازه زمانی پژوهش مربوط به جرایم علیه اشخاص و اطفال است و سرقت (انواع آن) در ردیف بعدی قرار دارد.

منظور از جرایم مرتبط با مواد مخدر دو دسته اعمال ارتكابی هستند؛ یکی مصرف مواد مخدر و دیگری قاچاق. حسب آمار منتشر شده رسمی، بالاترین رقم زندانیان در ایران مربوط به جرائم ناشی از مواد مخدر است.^{۱۸} امروزه قاچاق مواد مخدر به حوزه نوجوانان نیز سرایت نموده است. بسیاری از قاچاقچیان حرفه‌ای به دلیل سوء استفاده از مصونیت کیفری یا تخفیف مجازات کودکان، از اطفال به عنوان ابزاری جهت حمل و نقل مواد مخدر در ازای مبالغ ناچیزی به آنها استفاده می‌نمایند. مصرف مواد مخدر و قاچاق آن، امروزه نه تنها به محیط‌های آموزشی راه پیدا کرده بلکه به عنوان یک بحران جدی در مدارس مورد توجه و پیگیری قرار گرفته است. از جمله علت‌های گرایش نوجوانان به مصرف مواد مخدر، کنجکاوی و در بسیاری از موارد حس لذت‌جویی آنان است. از مهم‌ترین دلایل قاچاق مواد مخدر نیز تأمین منابع مالی جهت تحقق آرزوهای جوانی است.^{۱۹}

اعمال منافی عفت همگی به اعمالی نظیر زنا، لواط، مساحقه، تفخیز، مضاجعه، تقبیل و قوادی اطلاق می‌گردد. اعمال منافی عفت قبیح‌ترین اسباب اختلالات نظام اجتماعی و مؤثرترین عامل فقر، بلا و آسان‌ترین راه‌های شیوع امراض شناخته شده است لذا بشر عاقل از روزی که متوجه پلیدی‌های آن

16. Ohsako, Violence at school Global Issues and intervention. 7,10,11,12

۱۷. کواراکیوس و بلیام سی، بزهکاری نوجوانان مسأله‌ای برای دنیای مدرن، مترجم جعفر نجفی‌زند (تهران: انتشارات یونسکو، ۱۳۷۶)، ۱۰.

۱۸. علیرضا جمشیدی، «آسیب‌های مصرف مواد مخدر و ضرورت اصلاحات قانونی»، فصلنامه رفاه اجتماعی ۱۱۴ (۱۳۸۳)، ۱۸۰.

۱۹. شاملو، پیشین، ۱۱۱.

گردید. طبعاً تنفر خود را نسبت بدان اعلام نمود.^{۲۰} مطابق آمار ارائه شده در شهرستان ارومیه اعمال منافی عفت بعد از جرایم علیه اشخاص و اطفال و انواع سرقت در ردیف سوم قرار دارد.

۲- یافته‌ها

بر اساس گزارش واحد آمار مدیریت آمار و انفورماتیک قوه قضائیه توزیع و فراوانی بزهکاری اطفال و نوجوانان در حوزه قضایی شهرستان ارومیه از سال ۱۳۹۰ تا سال ۱۳۹۴ به شرح جدول تنظیمی ارائه می‌گردد. توزیع انواع جرایم ارتكابی زیر ۱۸ سال بر اساس گزارش دادگستری کل استان آذربایجان غربی در سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ می‌باشد.

کل آمار کودکان و نوجوانان معارض قانون در سال ۱۳۹۰، ۱۰۴ نفر بوده است که از این تعداد ۱۲ درصد دختر و ۸۸ درصد پسر بوده‌اند.^{۲۱}

جداول و انتخاب جرایم بر اساس اطلاعات به دست آمده از طریق پرسشنامه و مصاحبه که به صورت یک مجموعه سؤالات مکتوب حول عوامل بزهکاری تهیه شده و با توجه به موردی بودن آن به شکل حضوری و مستقیم به زندان مرکزی شهرستان ارومیه و کانون اصلاح و تربیت آن شهرستان از طریق روش‌های معمول در نمونه‌گیری استخراج و با استفاده از روش‌های آماری تحلیل گردیده است. جداول به زبان آماری تصویرسازی و توصیف شده است؛ در نهایت جمع‌بندی داده‌ها و ترکیبات آنها با تشکیل و ترسیم جداول و نمودارها با کمک نرم‌افزارهای رایانه‌ای صورت گرفته است.

جدول ۱- توزیع و فراوانی بزهکاری اطفال و نوجوانان در حوزه قضایی شهرستان ارومیه

جرایم علیه اشخاص و اطفال	سال ۹۰	سال ۹۱	سال ۹۲	سال ۹۳	سال ۹۴
سرقت	۲۰ درصد	۱۸ درصد	۲۲ درصد	۲۶ درصد	۲۰ درصد
اعمال منافی عفت و اخلاق عمومی	۱۴ درصد	۱۲ درصد	۸ درصد	۱۶ درصد	۱۶ درصد
مواد مخدر	۶ درصد	۴ درصد	۸ درصد	۴ درصد	۸ درصد

۲۰. شامبیاتی، پیشین، ۱۶۶.

۲۱. «مرکز آمار و فناوری اطلاعات قوه قضائیه»، تاریخ دسترسی ۱۳۹۴/۰۳/۲۰.

سایر جرایم علیه اموال و مالکیت	۴ درصد	۴ درصد	۴ درصد	۴ درصد	۴ درصد
تردد غیرمجاز از مرز	۱۰ درصد	۱۲ درصد	۸ درصد	۱۴ درصد	۱۰ درصد
جرایم علیه آسایش عمومی	۴ درصد	۶ درصد	۶ درصد	۴ درصد	۶ درصد
سایر جرایم	۱۸ درصد	۲۰ درصد	۲۲ درصد	۱۲ درصد	۱۲ درصد
تعداد پسران	۸۸ درصد	۹۲ درصد	۹۰ درصد	۹۴ درصد	۹۲ درصد
تعداد دختران	۱۲ درصد	۸ درصد	۱۰ درصد	۶ درصد	۸ درصد

آمار مذکور نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۰ جرایم ارتكابی در سه حوزه جرایم علیه اشخاص و اطفال، سرقت و اعمال منافی عفت و اخلاق عمومی نسبت به سایر حوزه‌ها از رقم بالاتری برخوردار است. لازم به ذکر است که با توجه به هم‌مرز بودن استان آذربایجان غربی با سه کشور خارجی ترکیه، عراق و جمهوری آذربایجان نزدیک به ده درصد کودکان تابعیت خارجی داشته‌اند.

کل آمار کودکان و نوجوانان در سال ۱۳۹۱، ۹۸ نفر بوده است که از این تعداد ۸ درصد دختر و ۹۲ درصد پسر بوده‌اند. آمار مذکور نشان می‌دهد که جرایم ارتكابی در سه حوزه جرایم علیه اشخاص و اطفال، سرقت و اعمال منافی عفت و اخلاق عمومی نسبت به سایر حوزه‌ها از رقم بالاتری برخوردار است. این نسبت در مقایسه با سال قبل تغییر چندانی نداشته است.

کل آمار کودکان و نوجوانان در سال ۱۳۹۲، ۱۰۲ نفر بوده است که از این تعداد ۱۰ درصد دختر و ۹۰ درصد پسر بوده‌اند. آمار مذکور نشان می‌دهد که جرایم ارتكابی در سه حوزه جرایم علیه اشخاص و اطفال، سرقت و اعمال منافی عفت و اخلاق عمومی نسبت به سایر حوزه‌ها از رقم بالاتری برخوردار است. این نسبت در مقایسه با سال قبل تغییر چندانی نداشته است.

کل آمار کودکان و نوجوانان در سال ۱۳۹۳، ۱۰۶ نفر بوده است که از این تعداد ۶ درصد دختر و ۹۴ درصد پسر بوده‌اند. آمار مذکور نشان می‌دهد که جرایم ارتكابی در سه حوزه جرایم علیه اشخاص و اطفال، سرقت و اعمال منافی عفت و اخلاق عمومی نسبت به سایر حوزه‌ها از رقم بالاتری برخوردار است. این نسبت در مقایسه با سال قبل تغییر چندانی نداشته است.

کل آمار کودکان و نوجوانان در سال ۱۳۹۴، ۹۶ نفر بوده است که از این تعداد ۸ درصد دختر و ۹۲ درصد پسر بوده‌اند. در سال ۱۳۹۴ نیز هم‌چنان سه جرم علیه اشخاص و اطفال، سرقت و اعمال منافی

عفت و اخلاق عمومی در صدر جدول قرار دارند.^{۲۲}
جدول ۲- ورودی‌های ۵ ساله کانون اصلاح و تربیت

۹ تا ۱۲ سال

ردیف	سال	تعداد
۱	۱۳۹۰	۱۳
۲	۱۳۹۱	۱۳
۳	۱۳۹۲	۱۱
۴	۱۳۹۳	۱۰
۵	۱۳۹۴	۷
مجموع		۵۴

جدول ۳- ۱۲ تا ۱۵ سال

ردیف	سال	تعداد
۱	۱۳۹۰	۳۲
۲	۱۳۹۱	۳۴
۳	۱۳۹۲	۲۸
۴	۱۳۹۳	۲۶
۵	۱۳۹۴	۲۴
مجموع		۱۵۴

جدول ۴- ۱۵ تا ۱۸ سال

ردیف	سال	تعداد
۱	۱۳۹۰	۵۸
۲	۱۳۹۱	۶۲
۳	۱۳۹۲	۵۶
۴	۱۳۹۳	۶۰
۵	۱۳۹۴	۵۲
مجموع		۲۸۸

۲۲. «سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور»، تاریخ دسترسی ۱۳۹۴/۰۱/۱۷.

محقق با توجه به داشتن رابطه استخدامی با دادگستری کل استان آذربایجان غربی و معرفی کتبی دانشگاه محل تحصیل در این پژوهش از همکاری مؤثر سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی استان آذربایجان غربی و دادگستری کل استان آذربایجان غربی برخوردار بوده است و دسترسی به آمار رسمی داخلی داشته است. بر اساس آمار رسمی داخلی دادگستری کل استان اداره کل سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی استان در سال ۱۳۹۰ در زندان‌های استان آذربایجان غربی و مراکز اصلاح و تربیت استان حدود ۱۰۴ نفر زیر ۱۸ سال وجود داشته‌اند که از این تعداد ۸۸ درصد پسر و مابقی دختر بوده‌اند. به طور متوسط سالانه قریب به صد نفر به دادگاه اطفال و کانون وارد شده است؛ این نسبت در طول بازه زمانی تحقیق تغییر چندانی نداشته است. آمار مذکور نشان می‌دهد جرایم ارتكابی اطفال در حوزه جرایم علیه اشخاص، سرقت، ضد عفت و اخلاق عمومی، تردد غیرمجاز از مرز و مواد مخدر از سایر حوزه‌ها بیشتر است. از بین گروه‌های سنی نیز بیشترین جرایم مربوط به گروه سنی ۱۵ تا ۱۸ سال می‌باشد.^{۲۳}

مبرهن است آمارهای رسمی و منتشره؛ تنها بخشی از وقایع و بزهکاری واقعی محسوب می‌شوند و آمار سیاه یا بزهکاری‌های پنهان و کشف نشده رقم قابل توجهی را از بزهکاری واقعی تشکیل می‌دهند. این قضیه در جوامع سنتی و مبتنی بر ارزش‌های اخلاقی و مذهبی مانند ارومیه بیشتر صادق است. مع الوصف، آمار یکی از کارآمدترین روش‌ها در جهت بررسی وقایع اجتماعی، تدوین سیاست‌گذاری‌ها به شمار می‌رود. برخی از عوامل اختصاصی دیگر مانند مرزی بودن، تنوع قومیت‌ها، مهاجرپذیر بودن و سیاست‌های مرزی دولت در باز و بسته کردن مرزها و نیز عدم حمایت کافی دولت به لحاظ امنیتی بودن منطقه می‌تواند نتیجه افزایش روزافزون ارتكاب بزهکاری باشد. در ضمن با توجه به هم‌مرز بودن استان آذربایجان غربی با سه کشور خارجی عراق، ترکیه و جمهوری آذربایجان نزدیک به ۱۰ درصد از کودکان و نوجوانان معارض با قانون، تابعیت خارجی داشته‌اند.

۲-۱- تحلیل نظری

نتایج تحقیق نشان داد مهم‌ترین عوامل بزهکاری در شهرستان ارومیه در بازه زمانی تحقیق عوامل محیطی مانند خانواده، مدرسه و دوستان می‌باشند. با این وصف در میان نظریه‌های موجود بزهکاری؛ نظریه‌های مبتنی بر عوامل اجتماعی مانند نظریه یادگیری، نظریه معاشرت‌های ترجیحی، نظریه کنترل

۲۳. «دادگستری کل استان آذربایجان غربی»، تاریخ دسترسی ۱۳۹۴/۰۲/۲۴.

اجتماعی و ... را می‌توان برای تبیین بزهکاری در شهرستان ارومیه به کار بست. در زمینه بزهکاری اطفال و نوجوانان در شهرستان ارومیه نظریات ذیل مورد شناسایی قرار گرفته‌اند.

با توجه به آزمون ناپذیر بودن عوامل بزه‌زای داخلی، پژوهش حاضر بیشتر به عوامل بزه‌زای خارجی تمرکز دارد زیرا تبیین‌های روان‌شناسانه و زیست‌شناسانه اغلب ذهنی و دور از دسترس ابزارهای سنجش‌گر عینی است و این موضوع از دیدگاه روش‌شناسی علمی چندان پذیرفته نیست.

۲-۱-۱- نظریه تلفیقی الگوی نوجوانان بزهکار

کوهن معتقد است که پسران طبقه پایین اهداف طبقه متوسط را می‌پذیرند ولی امکانات رسیدن به این اهداف را از طریق وسایلی که از نظر جامعه مقبولند ندارند و بنابراین، این افراد بر مبنای ملاک سنجش طبقه متوسط قضاوت می‌شوند. پسر طبقه پایین می‌داند که راه موفقیت و منزلت، کسب ارزش‌های طبقه متوسط است ولی قادر نیست به آن دست یابد؛ در نتیجه فرد برای خود اعتبار اندکی را قائل می‌شود و سازگاری با شرایط موجود را مشکل می‌یابد. به نظر کوهن، راه‌های متعددی در رفع مشکل سازگاری وجود دارد که یکی از این راه‌ها، همکاری نمودن و درآمیختن با خرده‌فرهنگ بزهکاری است.^{۲۴}

اطلاعات مندرج در پرسشنامه و نتایج حاصل از آن نشان می‌دهد بیشتر مصاحبه‌شوندگان متعلق به طبقات پایین جامعه بودند و این موضوع این فرضیه را اثبات می‌کند که اعضای طبقه پایین جامعه، بیش از دیگران احتمال دارد که در فعالیت‌های نابه‌تجار شرکت نمایند. همچنین ۴۶ درصد از آنها در یکی از گروه‌های خیابانی و بزهکاری عضویت داشته‌اند.

۲-۱-۲- نظریه یادگیری اجتماعی

نظریه یادگیری اجتماعی معتقد است بزهکاری یک رفتار اکتسابی است و تمامی ابعاد آن از طریق روابط نزدیک با دیگران فراگرفته می‌شود. بر اساس نظریه تقلید گابریل تارد^{۲۵} بزهکاران رفتار کسانی را که دوست دارند تقلید می‌کنند؛ از این رو انحراف والدین می‌تواند تأثیر زیادی بر انحراف فرزندان داشته باشند.^{۲۶} ادوین ساترلند^{۲۷} با طرح نظریه پیوند افتراقی یا معاشرت‌های ترجیحی عنوان می‌کند رفتار بزهکارانه یاد گرفته می‌شود و کج‌رفتاری نتیجه یادگیری هنجارها و ارزش‌های انحرافی به ویژه در

۲۴. عباس حق پنهان، جرم‌شناسی بزهکاری اطفال و نوجوانان (تهران: انتشارات مجد، ۱۳۹۳)، ۵۰.

25. Gabriel Tard

۲۶. معظمی، بزهکاری کودکان و نوجوانان، پیشین، ۱۸۱.

27. Edwin Sutherland

چهارچوب خرده‌فرهنگ‌ها و گروه‌های همسالان است.^{۲۸} ۵۲ درصد پاسخگویان اظهار داشته‌اند در خانواده و اطرافیان‌شان منحرف دیگری وجود داشته است، همچنین ۶۸ درصد بیان داشته‌اند در دوران نوجوانی، تأثیر دوستان بر افراد، بیشتر از تأثیر خانواده بر آنهاست و ۴۶ درصد نیز اعلام نموده‌اند که رفت و آمد با افراد ناباب، زمینه ارتکاب جرم را برای نوجوانان مهیا می‌سازد و ۳۴ درصد گفته‌اند در محیطی که در کودکی و نوجوانی کار می‌کرده‌اند با افراد منحرف برخورد داشته‌اند؛ همچنین اکثریت با این قضیه که رفت و آمد با افراد ناباب، زمینه ارتکاب جرم را برای نوجوانان مهیا می‌سازد موافق بوده‌اند و معاشرت با افراد پرخاشجو، مست و معتاد داشته‌اند و در یکی از گروه‌های بزهکاری عضویت داشته‌اند.

۲-۱-۳- نظریه بوم‌شناسی

به موجب این نظریه اوضاع و احوال اجتماعی و اقتصادی یک منطقه جغرافیایی، تراکم جمعیت، سطح زندگی و گروهی که فرد در آن فعالیت می‌کند، تأثیری قاطع بر نرخ بزهکاری دارد.^{۲۹} در این نظریه به نوعی روابط شهر با بزهکاری مورد توجه قرار می‌گیرد.^{۳۰} سکونت در زاغه‌نشین‌های شهر، موجب پیدایش بزهکاری گردیده است و به جرم و جنایت منتهی می‌شود.^{۳۱} ۵۸ درصد اعلام نموده‌اند که زندگی در محله‌های دور و فقیرنشین، زمینه‌ساز بزهکاری در آنان است، همچنین مؤلفه‌های اصلی محل سکونت بیشتر بزهکاران از این قرار بوده است: فقیرنشین، حاشیه‌نشین و مناطق مرکزی و مهاجرپذیر که این مناطق حاشیه و مرکز شهر بالاترین آمار بزهکاری در شهرستان ارومیه را دارا هستند و هر چه از این مناطق دورتر می‌شویم بزهکاری کاهش می‌یابد.

۲-۱-۴- نظریه کنترل اجتماعی

این نظریه بیان می‌کند که چه عواملی باعث محدود شدن رفتار می‌گردد؛ به عبارت دیگر به جای اینکه بپرسیم چرا کج‌روی واقع شده است، باید سؤال کنیم چرا همه مردم هنجارشکنی نمی‌کنند؟^{۳۲} نظریه‌پردازان این نظریه بحث می‌کنند که مردم به این خاطر از قانون اطاعت می‌کنند که رفتار و نگرش آنها به وسیله نیروهای درونی و بیرونی کنترل می‌شود و میزان انحرافات به وابستگی‌های فرد به اجتماع

۲۸. موریس کوسن، اصول جرم‌شناسی، مترجم میرروح الله صدیق (تهران: نشر دادگستر، ۱۳۹۴)، ۹۴.

۲۹. ریمون گسن، مقدمه‌ای بر جرم‌شناسی، مترجم مهدی کی‌نیا (تهران: انتشارات مترجم، ۱۳۷۰)، ۴۲۶-۴۲۹.

۳۰. علی سلیمی و محمد داوری، جامعه‌شناسی کج‌روی (قم: انتشارات حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۴)، ۵۱۸-۵۲۱.

۳۱. حبیب احمدی، نظریه‌های انحرافات اجتماعی (شیراز: انتشارات زر، ۱۳۷۷)، ۶۳.

۳۲. فریده ممتاز، انحرافات اجتماعی نظریه‌ها و دیدگاه‌ها (تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۸۷)، ۱۲۰.

مرتبط است و انحراف زمانی روی می‌دهد که پیوند فرد با محیط افراد، خانواده و جامعه ضعیف شود از هم گسیخته باشد.^{۳۳} نتایج پژوهش نشان می‌دهد رابطه و پیوند بزهکاران با والدین و معلمانشان در حد ضعیف بوده است و بیشتر آنان دو بار و بیشتر از خانه فرار کرده‌اند، چندین مورد هم مدرسه را ترک کرده‌اند و نسبت به تحصیل بی‌علاقه بوده‌اند. ۵۶ درصد از والدین آنان قادر به کنترل آنان بوده‌اند ولی ۳۴ درصد والدین بزهکاران قادر به کنترل آنان نبوده‌اند؛ بنابراین نتیجه گرفته می‌شود که عدم توانایی و ضعف والدین در کنترل آنان باعث روی آوردن آنان به سمت بزه شده است.

۲-۱-۵- نظریه اختلاف خانوادگی و سیر تکوین شخصیت

عده‌ای از صاحب‌نظران چون «ویلیام گود» و «الیزابت هارلوک» منشأ نابهنجاری را در محیط فامیلی و ساختارهای خانوادگی جست‌وجو می‌کنند و آن را معلول نحوه تربیت، مکانیسم‌های جامعه‌پذیری خانواده و نیز چگونگی و کیفیت رشد شخصیت کودک در خانواده می‌دانند. رشد سالم و طبیعی کودک متأثر از شرایط و عوامل متعددی است که سهم خانواده در این میان بیشتر از عوامل دیگر است.^{۳۴}

ملاحظه می‌گردد تعداد زیادی (۶۶ درصد) از والدین بزهکاران طلاق گرفته‌اند یا از هم جدا زندگی می‌کنند و یا با هم تضاد و اختلاف داشته‌اند. طلاق و جدایی پدر و مادر می‌تواند به عنوان یکی از عواملی که موجب ارتکاب بزهکاری است محسوب شود؛ به خصوص زمانی که شخص بعد از جدایی والدین فاقد سرپرست و بنیه مالی کافی باشد. ملاحظه می‌گردد که ۳۴ درصد از بزهکاران اظهار داشته‌اند که پدر و مادرشان با هم اختلاف نداشته‌اند و بقیه عنوان کرده‌اند که بین پدر و مادرشان اختلاف و دعوا وجود داشته است. مشاهده می‌شود که اکثر والدین بزهکاران با هم اختلاف خانوادگی داشته‌اند، کشمکش‌ها و ناسازگاری‌های خانواده بر روحیه کودکان تأثیر نامطلوبی می‌گذارد و آنها را به سوی ارتکاب بزه سوق می‌دهد.

۲-۱-۶- نظریه فضای عاطفی خانواده

«لاونولت ۳۵» در خصوص نقش رفتارهای آسیب‌زای خانواده در شکل‌گیری رفتار نابهنجار متذکر می‌شود که تجربیات اولیه زندگی در تعیین چگونگی رفتار مؤثر بوده و خانواده اولین گروه و نهادی است که زمینه و شرایط چنین تجربیاتی را فراهم می‌آورد. لذا توجه به روابط میان اعضای خانواده و تأثیرات

۳۳. حق پناهان، پیشین، ۳۹.

۳۴. حق پناهان، پیشین، ۵۴.

متقابل این کنش‌ها در رفتار کودک و نوجوان و گرایش به بزهکاری امری مهم و قابل توجه می‌باشد. ۳۶ بیشتر بزهکاران مورد پژوهش در خانواده‌های پرجمعیت زندگی کرده‌اند، در چنین خانواده‌هایی واضح است به علت شرایط سنگین زندگی از لحاظ رفاهی و اقتصادی، عاطفی و تربیتی سطح کیفی زندگی پایین‌تر است. کودکان خانواده‌های پرجمعیت کمتر مورد توجه و محبت قرار می‌گیرند و دچار کمبود عاطفی می‌شوند. همچنین کودک درست تربیت نمی‌شود؛ بنابراین زمینه ارتکاب بزه بیشتر فراهم و باعث روی آوردن به سمت بزه می‌شود. اکثر والدین بزهکاران رفتار خوبی با فرزندان خود در دوران کودکی نداشته‌اند و تنها ۱۰ درصد از بزهکاران رفتار پدر و ۸ درصد درصد رفتار مادران خود را آرام عنوان کرده‌اند و بقیه بیان کرده‌اند که پدر و مادرشان آنها را کتک زده و مورد تنبیه بدنی و حتی جنسی قرار می‌دادند و یا نسبت به آنها سخت‌گیری بی‌مورد نموده‌اند یا اینکه بی‌تفاوت و بی‌توجه بوده‌اند. با توجه به اینکه نحوه رفتار و شیوه تربیت والدین در تکوین شخصیت طفل نقش مهمی را ایفا می‌کند، بدرفتاری والدین زمینه را برای انحرافات فراهم می‌سازد. بیشتر بزهکاران (۴۸ درصد) از محبت والدین در دوران کودکی در حد کم و معمولی برخوردار بوده‌اند و این مسأله سبب روی آوردن آنان به سمت بزه و بزهکاری شده است. ناگفته نماند که در مواردی محبت بیش از حد والدین نیز می‌تواند یکی از عوامل گرایش افراد به سمت بزه گردد.

جدول ۵- بزهکاری اطفال و نوجوانان در بازه زمانی پنج‌ساله در شهرستان ارومیه

سال	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴
درصد افزایش	*	-۸ درصد	+۴ درصد	+۶ درصد	-۱۰ درصد

مشاهده می‌گردد بزهکاری اطفال و نوجوانان در این بازه زمانی سیر فزاینده‌ای نداشته است. در فاصله سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ درصد رشد بزهکاری به طور متوسط ۲ درصد بوده است و در بعضی از سال‌ها کاهش هم داشته است.

جدول ۶- بزهکاری‌های اطفال و نوجوانان را در سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ در شهرستان ارومیه

سن	سال	درصد
۹-۱۲	۹۰-۹۵	۱۶
۱۲-۱۵	"	۲۴
۱۵-۱۸	"	۶۰

جدول ۷- سن بزه‌کاری‌های اطفال و نوجوانان در سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ در شهرستان ارومیه

سال ۱۳۹۴	سال ۱۳۹۳	سال ۱۳۹۲	سال ۱۳۹۱	سال ۱۳۹۰	سن
۱۶	۱۹	۱۷	۱۶	۱۸	کمتر از ۱۲ سال
۱۸	۲۳	۲۲	۲۰	۲۶	۱۲ تا ۱۵ سال
۶۶	۵۸	۶۱	۶۴	۵۶	۱۵ تا ۱۸ سال

افزایش ارتکاب بزه در فاصله ۱۲ تا ۱۸ سالگی، نقش تغییرات رفتاری ناشی از بلوغ را در ظرفیت پر آستانه برای مبادرت به رفتارهای ضداجتماعی می‌رساند. دشوارترین دوران حیات انسان از نظر تربیتی دوره نوجوانی است. بیشترین مشکلات تربیتی در این دوره به دست می‌آید. این دوره مرحله انتقال از دوران کودکی به دوران نوجوانی است.

جدول ۸- تعداد افراد زیر ۱۸ سال که در سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ به کانون اصلاح و تربیت وارد شده‌اند

سال	تعداد
۱۳۹۰	۱۰۴
۱۳۹۱	۹۸
۱۳۹۲	۱۰۲
۱۳۹۳	۱۰۶
۱۳۹۴	۹۶

جدول ۹- توزیع انواع بزه‌های ارتکابی افراد زیر ۱۸ سال (درصد)

جرایم سال	سرقت	جرایم علیه اشخاص و اطفال	اعمال منافی عفت	جرایم راهنمایی و رانندگی	مواد مخدر و شرب خمر	تردد غیرمجاز از مرز	سایر جرائم
۱۳۹۰	۲۰	۲۴	۱۴	۲	۱۰	۱۰	۲۰
۱۳۹۱	۱۸	۲۴	۱۲	۴	۱۲	۱۲	۱۸
۱۳۹۲	۲۲	۲۲	۸	۲	۱۲	۸	۲۶
۱۳۹۳	۲۶	۱۸	۱۶	۴	۱۴	۱۰	۱۲
۱۳۹۴	۲۰	۲۴	۱۶	۲	۱۶	۸	۱۴

با بررسی و تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها و نتایج پرسشنامه‌ها، در بین انواع جرائم ارتکابی اطفال و نوجوانان در بازه زمانی تحقیق، موارد زیر قابل توجه می‌باشد:

ایراد جنایت بر عضو در بین کودکان و نوجوانان فراوان است. این‌گونه جرایم بیشتر در سنین ۱۵ تا

۱۸ سالگی دیده می‌شود. زیرا در این سنین نوجوانان در اوج بلوغ و بحران‌های نوجوانی هستند و می‌دانیم که اغلب نوجوانان به خصوص پسران در این سن و سال افرادی پرخاشجو، خشن و زودرنج می‌شوند و به کمتر بهانه‌ای از کوره در رفته و با طرف مقابل به زد و خورد می‌پردازند.^{۳۷} خشونت در بین کودکان سنین پایین نیز در حال افزایش است. خشونت کودکان و نوجوانان عوامل زیادی دارد، از جمله آنها باید به نزاع‌های زنان و شوهران با یکدیگر و فراموش شدن جو دوستی و محبت در بین افراد خانواده، صحبت نکردن افراد خانواده با یکدیگر به علت وجود گیرنده‌های دیجیتال و گوشی‌های هوشمند و اینترنت اشاره کرد. ایراد ضرب و جرح عمدی در بازه زمانی تحقیق تقریباً یکسان بوده، در سال ۱۳۹۳ کاهش داشته و در سال‌های دیگر تغییر چندانی نداشته است. در خصوص جرم سرقت که بعد از جرائم علیه اشخاص و اطفال بالاترین فراوانی را دارد، مشاهده می‌شود در سال ۹۰ تا ۹۳ افزایش داشته است و تقریباً هر ساله نزدیک به ۲۰ تا ۳۰ درصد پرونده‌های وارده را به خود اختصاص داده است. همچنین این آمار در فصل تابستان بیشتر از سایر فصول بوده است. لازم به ذکر است که بخش کوچکی از آمار سایر جرائم هم مربوط به سایر جرائم علیه اموال و مالکیت بوده است. از نظر جرم‌شناسی مال‌خری و سهولت فروش اموال مسروقه، فراهم بودن زمینه ارتکاب و وجود تقاضا برای عمل خلاف سارقین از شرایط لازم برای سرقت محسوب می‌شود. باید خاطر نشان نمود که کودکان کمتر به صورت انفرادی دست به چنین اعمالی می‌زنند و بیشتر به عنوان شریک جرم مداخله یا با سارقین بزرگسال همکاری و معاونت می‌نمایند.^{۳۸}

۳- پیشگیری از بزهکاری اطفال و نوجوانان

مفهوم پیشگیری در جرم‌شناسی یعنی جلوگیری از بزهکاری با شیوه‌های گوناگون که بیرون از نظام کیفری به کار می‌روند. مؤلفه‌های این مفهوم را به شرح زیر می‌توان برشمرد: ۱- اقدام پیشگیرانه تدبیری است که قهرآمیز یا سرکوبگر نباشد؛ ۲- تدبیری است که به طور مستقیم به پیشگیری اختصاص یافته باشد؛ ۳- اقدام پیشگیرانه اگر به ریشه‌کنی جرائم نینجامد، باید از شمار آن بکاهد؛ ۴- اقدام پیشگیرانه نه از راه «فرایندگذار از اندیشه به عمل» بر فرد تأثیر می‌گذارد بلکه بر موقعیت‌ها و شرایط محیطی نیز مؤثر است.^{۳۹}

۳۷. صلاحی، پیشین، ۶۲.

۳۸. شامبیاتی، پیشین، ۱۹۰.

۳۹. امیرحسین نیازپور، «حقوق پیش‌گیری از بزهکاری در ایران»، مجله حقوقی دادگستری ۴۸ و ۴۹ (۱۳۸۳)، ۱۶۹.

۳-۱- پیشگیری کنشی و واکنشی

پیشگیری کنشی در صدد آن است که با شناسایی و سپس حذف و خنثی‌سازی عوامل و موقعیت‌های بزه‌زا و بزه‌دیده‌زا از ورود کودکان به وادی بزهکاری و بزه‌دیدگی جلوگیری کند، درحالی‌که پیشگیری واکنشی بر ایجاد بینش حمایتی در بخش‌های مختلف نظام عدالت کیفری جهت پیشگیری از تکرار این پدیده‌ها تأکید دارد. به عبارتی دیگر پیشگیری کنشی اقدام مناسب غیرکیفری است که از طریق کاهش یا از بین بردن علل جرم‌زا و نامناسب نشان دادن موقعیت‌های ارتکاب جرم در صدد جلوگیری از رخ دادن بزه می‌باشد.^{۴۰} رهیافت پیشگیری واکنشی، ارعاب‌انگیزی فردی، جمعی و عبرت‌آموزی می‌باشد تا از بزهکاری نخستین (پیشگیری واکنشی عام) و نیز بزهکاری دوباره افراد (پیشگیری واکنشی خاص) جلوگیری کند.^{۴۱}

۳-۲- پیشگیری منفعل و فعال

نوع دیگر پیشگیری به پیشگیری منفعل و فعال مشهور است. پیشگیری از نوع منفعل به استقبال پدیده مورد پیشگیری نمی‌رود بلکه به اعلام، هشدار و اخطار اکتفا می‌کند. لیکن نوع دوم به طور فعال در جهت پیشگیری فعالیت می‌کند. تفکیک بسیار شایع در این خصوص عبارتند از تفکیک سه‌گانه بر حسب سطوح پیشگیری پزشکی یعنی پیشگیری اولین، پیشگیری دومین و پیشگیری ثالث.^{۴۲}

۳-۳- پیشگیری اجتماعی و پیشگیری وضعی

پیشگیری اجتماعی بر مبنای رویکرد عوامل بزهکاری مبتنی است و به دنبال تعیین عوامل بزهکاری، سازماندهی برنامه‌هایی به منظور مقابله با آن و تغییر شرایط اجتماعی - اقتصادی نامناسبی است که فرد در آن زندگی می‌کند و منشأ رفتارهای ضداجتماعی وی می‌شود. این پیشگیری در یک تقسیم‌بندی به اجتماع‌مدار و رشد‌مدار تقسیم می‌شود. این گونه پیشگیری آموزش و پرورش محور است. یکی از اشکال پیشگیری اجتماعی، پیشگیری رشد‌مدار است؛ این نوع پیشگیری بر این اندیشه مبتنی است که رفتار و آداب اکتسابی دوران رشد، یعنی از تولد تا سن بزرگسالی، زمینه‌ساز ارتکاب اعمال مجرمانه می‌شود. بر همین اساس مداخلات پیشگیرانه در این نوع پیشگیری زودرس است و بیشتر تدابیر ناظر به اطفال است

۴۰. همان، ۱۶۹.

۴۱. مریم عباچی، «پیشگیری از بزهکاری و بزه‌دیدگی کودکان»، مجله حقوقی دادگستری ۴۷ (۱۳۸۳)، ۵۰.

۴۲. نیاز پور، پیشین، ۱۷۰.

تا نوجوانان.^{۴۳} پیشگیری وضعی بر این اندیشه استوار است که گذر از اندیشه بر عمل جنایی، نه تنها به انگیزه مرتکب بلکه به خصوصیات وضعی نیز بستگی دارد؛ بنابراین با مدیریت محیط می‌توان از ارتکاب برخی از جرایم پیشگیری نمود این الگو در حوزه بزهکاری اطفال کمتر مورد استناد واقع می‌شود و اغلب الگویی کلان از پیشگیری تلقی می‌گردد.^{۴۴}

۴- برنامه‌ها و مداخلات پیشگیرانه

۴-۱- برنامه‌های پیشگیرانه مربوط به خانواده

چون اعتقاد بر این است که خانواده نقش مهمی در ارتکاب جرم توسط جوانان ایفا می‌کند، نتیجه می‌گیریم که بهبود کارکرد خانواده می‌تواند به پیشگیری از بزهکاری کمک کند. امروزه مشاوران معمولاً به عنوان یکی از راهکارهای اصلاحی تعیین شده توسط دادگاه با خانواده‌های جوانان ضد اجتماع کار می‌کنند؛ در صورتی که گمان رود رفتار منحرفانه کودک ناشی از مشکلات مربوط به خانواده نظیر سوء رفتار یا بی‌توجهی است، مشاور خانواده و خانواده‌درمانی تقریباً الزامی می‌شود.

۴-۲- مداخله در دوران اولیه کودکی

رهیافت دیگری برای جلب مشارکت خانواده در پیشگیری از بزهکاری، مقابله با مشکل پیش از وقوع آن است. برنامه‌های پیشگیری در دوران اولیه کودکی نشان داده است که می‌تواند برخی از علائم مرتبط با بزهکاری مزمن را برطرف نماید، بازدید هفتگی از منازل کودکان در معرض خطر جهت مراقبت از کودکان نیز باید در نظر گرفته شود.

۴-۳- بهبود مهارت‌های پرورش کودک

برنامه بهبود مهارت‌های ضعیف پرورش کودک در مورد خانواده‌هایی که نحوه برخورد مؤثر و کارآمد با کودکان خود را نمی‌دانند از جمله اقداماتی است که در پیشگیری از بزهکاری کودکان مؤثر می‌باشد. این برنامه از فنون اصلاح رفتار برای کمک به والدین کودکان ضد اجتماع جهت یادگیری روش‌های مراقبت و تربیت صحیح و مناسب استفاده می‌نماید.

۴۳. حق پناهان، پیشین، ۱۳۷.

۴۴. نجفی ابراندآبادی، دانشنامه جرم‌شناسی، پیشین، ۳۳.

۴-۴- برنامه‌های بلندمدت

برنامه‌های بلندمدت شامل طرح‌های خاص کودکان است که با هدف ارائه خدمات و نظارت شدید برای اصلاح و تربیت کودکان پیش‌بینی گردیده است. در برنامه مراقبت از طریق فرزندخواندگی به عنوان جایگزینی برای برخوردهای تأمینی‌تر در نظام دادرسی نوجوانان تعداد هر چه بیشتری از کودکان با هدف ارائه مراقبت بلندمدت و برنامه‌ریزی شده از طریق فرزندخواندگی قرار می‌گیرند؛ به‌ویژه کودکانی که از نعمت والدین محروم هستند یا والدین آنها قادر یا مایل به مراقبت آنها نمی‌باشند.^{۴۵}

۴-۵- برنامه‌های پیشگیرانه مربوط به مدرسه و محیط‌های آموزشی

با توجه به اینکه قابلیت هر شهروند آگاه و مسؤول برای مطالبه حقوق و برخورداری از آنها مستقیماً به دسترسی هر کودک به تحصیلات اساسی و شایسته مرتبط است، نهاد رسمی که در جامعه وظیفه آموزش فرهنگ، دانش و فنون را برعهده دارد آموزش و پرورش است که افراد را در نهادهای کوچک‌تری به نام مدرسه تحت این آموزش‌ها قرار می‌دهد. در اهمیت حق برخورداری هر فرد از آموزش و پرورش همین قدر کافی است که بدانیم میان بی‌سوادی و فقر و محرومیت رابطه مستقیمی وجود دارد و از این رو، مهم‌ترین تلاش برای از بین بردن فاصله فاحش طبقاتی در جامعه، تصمیم آموزش و پرورش برای تک افراد می‌باشد. بهتر است امروز برای همه کودکان امکانات تحصیلی اجباری و مجانی را تا سن معین فراهم سازیم تا از بسیاری معضلات اجتماعی در آینده پیشگیری کنیم. اقداماتی که می‌بایست در خصوص پیشگیری از بزهکاری اطفال و نوجوانان در محیط مدرسه صورت گیرد ایجاد مشاوران خانه - مدرسه، کلاس‌های تقویتی، شناسایی و توجه به کودکان در معرض خطر، آموزش معلمان و تجدیدنظر در برنامه‌ها و محتوای دروس، افزایش برنامه‌های علمی آموزشی تفریحی و ورزشی، استفاده از وسایل کمک آموزشی و عملی کردن دروس از جمله بازدید از مراکز صنعتی تجاری، توجه به استعدادها و خلاقیت‌های دانش‌آموزان، رواج و گسترش اخلاق اسلامی و ...^{۴۶} در نهایت کنترل جرم در مدرسه وابسته به وضعیت اجتماع و خانواده است. وقتی اجتماعات با تغییراتی مانند افزایش بیکاری و خانواده‌های تک‌والدی مواجه می‌شوند، هم اختلال در مدرسه و هم میزان جرم در جامعه افزایش می‌یابد.^{۴۷}

۴۵. شهلا معظمی، فرار دختران، چرا؟ (تهران: نشر گرایش، ۱۳۸۶)، ۲۳۵.

۴۶. معظمی، بزهکاری کودکان و نوجوانان، پیشین، ۲۵۲.

۴۷. جان گراهام، استراتژی پیشگیری از جرم در اروپا و آمریکای شمالی، مترجم حمید هاشم بیگی (تهران: انتشارات موسسه

پیشگیری و کنترل جرم هلسنینگی وابسته به سازمان ملل متحد، ۱۹۹۰)، ۴۰.

۶-۴- برنامه‌های پیشگیرانه مربوط به همسالان و دوستان

کودکان و نوجوانان به منظور تأمین نیازهای عاطفی یا برای حمایت از یکدیگر یا تفریح یا به علت احساس مشترک طرد شدن از خانواده و غیره دور هم جمع می‌شوند و تحت تأثیر شرایط یا حوادث تبدیل به یک گروه منسجم و یا تبهکار می‌شوند.^{۴۸}

با قبول عضویت در گروه، اطفال و به‌خصوص نوجوانان از قیود بی‌جای خانوادگی‌های یافته، زندگی اجتماعی را به طور مستقل آغاز می‌کنند.^{۴۹}

با توجه به اینکه بزهکاری گروهی موجب ایجاد خسارت‌های شدید و خطرناک برای اجتماع می‌گردد باید تمامی راه‌های مؤثر برای پیشگیری از تشکیل گروه‌های بزهکاری نوجوانان و یا مهار این گروه‌ها به کار گرفته شود. در غیر این صورت جامعه با تهاجم باندهای سازمان‌یافته تبهکاری مواجه خواهد گردید. برای مهار و کنترل فعالیت گروه‌های بزهکاری دو روش به کار گرفته می‌شود: ۱- کنترل گروه‌های بزهکاری توسط نیروی انتظامی ۲- اجرای فعالیت‌های متنوع در زمینه خدمات اجتماعی.

در روش اول ادارات پلیس تلاش می‌کنند تا با نظارت مستمر و تعقیب کیفری و سرکوب جوانان قانون‌شکن، بزهکاری کودکان و نوجوانان و همچنین جذب نیرو، توسعه و رفتارهای بزهکارانه، گروه‌های بزهکارانه را خنثی کنند. این رویکرد عموماً مانع از تلاش برای ارتقای رفتارهای مناسب و متعارف می‌شود و به جای آن بر پیشگیری از رفتار ناخواسته متمرکز می‌گردد. باین حال سیاست سرکوب می‌تواند در بسیاری از موارد به ملحق شدن بیشتر جوانان به گروه‌های بزهکاری بیانجامد.

در روش دوم نهادهای خدمات اجتماعی فعالیت‌های گسترده‌ای برای کاهش بزهکاری گروه‌های بزهکاری انجام می‌دهند که از جمله می‌توان به برنامه‌های توسعه اجتماعی - اقتصادی و رفاهی - تفریحی اشاره نمود. این برنامه‌ها تلاش می‌کنند فرصت‌های قانونی اقتصادی و موفقیت اجتماعی و خدمات رفاهی تفریحی را به عنوان جایگزینی برای فعالیت‌های مجرمانه گروه بزهکاری فراهم آورند. در این روش بیشترین روش‌های پیشگیرانه بر روی خانواده‌های بزهکاران مسأله‌دار و از جمله آنهایی که دارای مشکلات حاد رفتاری می‌باشند متمرکز می‌شود.^{۵۰}

۴۸. نجفی توانا، پیشین، ۶۲.

۴۹. تاج زمان دانش، اطفال و نوجوانان بزهکار (تهران: انتشارات موسسه خدمات فرهنگی رسا، ۱۳۷۴)، ۹۹.

۵۰. معظمی، بزهکاری کودکان و نوجوانان، پیشین، ۲۸۵.

نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر با هدف شناسایی سیمای کلی بزهکاری و تحلیل جرم‌شناختی عوامل مؤثر بر بزهکاری اطفال و نوجوانان در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ انجام پذیرفته است که در آن خصوصیات ۵۰ نفر از بزهکاران کانون اصلاح و تربیت شهر ارومیه بررسی گردیده‌اند.

نتایج نشان می‌دهد که افراد بزهکار از وضعیت اقتصادی چندان مناسبی برخوردار نیستند؛ به طوری که ۴۲ درصد از پدرانشان بیکار یا کارگر فصلی یا دارای شغل‌های کاذب بوده‌اند؛ همچنین ۳۸ درصد از آنها در اثر فقر اقتصادی مجبور به کار کردن بوده‌اند. از دیگر نشانه‌های وضع اقتصادی بد افراد بزهکار این است که ۵۶ درصد آنها اغلب یا گاهی اوقات دچار مشکلاتی مالی بودند و هستند. ساختار خانواده از دیگر ویژگی‌هایی است که بر مبنای نظریه کنترل اجتماعی می‌تواند بر بروز رفتار بزهکاران تأثیر گذارد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ۵۰ درصد از افراد بزهکار در خانواده‌های نابسامان زندگی می‌کنند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که در خانواده ۶۴ درصد از افراد بزهکار افراد سابقه‌دار وجود داشته است. از دیگر عوامل خانوادگی که بر اساس نظریه بی‌سازمانی اجتماعی می‌تواند در بروز بزهکاری تأثیر گذارد کاهش احساس تعلق فرد به خانواده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ۴۴ درصد از مصاحبه‌شوندگان احساس تنقید و تعلق به خانواده نداشته‌اند.

بنابراین نتیجه می‌گیریم که عامل بزهکاری بیشتر از خانواده، محیط مدرسه و دوستان سرچشمه می‌گیرند و هر چه نارسایی و مشکلاتی در خانواده و اجتماع باشد نوجوانان بیشتر به ورطه بزهکاری کشانیده می‌شوند. همچنین سطح تحصیلات نوجوانان بزهکار پایین‌تر از سطح تحصیلات نوجوانان غیربزهکار ارزیابی شده است. تفاوت در میزان سواد نشان‌دهنده نقش مهم آموزش و تعلیم و تربیت در بازداری از گرایش افراد از رفتار بزهکارانه است، همچنین تعداد نوجوانانی که ترک تحصیل کرده‌اند در میان افراد گروه بزهکار بسیار بیشتر است و این ناآگاهی کودکان و نوجوانان بزهکار را می‌رساند که جامعه و دوستان و خانواده می‌توانند با دادن آگاهی و تشویق آنها را به راه صحیح هدایت نمایند. بر این اساس بسترسازی برای مشارکت نهادهای مدنی یکی از مواردی است که می‌تواند به پیشگیری از بزهکاری کمک کند. متأسفانه سیاست‌گذاران جنایی علی‌رغم پیش‌بینی این مبحث در قانون پیشگیری از جرم، بیشتر بر پیشگیری دولتی از بزهکاری تأکید می‌ورزند تا پیشگیری جامعه‌ای از بزهکاری. توسعه و تکمیل کانون‌های اصلاح و تربیت در سطح کشور و ایجاد آنها با شرایط و امکاناتی که در قانون آمده است و تجهیز آنها به نیروهای متخصص و کارآمد از امور اولویت‌دار در جهت دوباره اجتماعی شدن و تعامل با

اطفال و نوجوانان بزهکار است. همچنین تنظیم و تدوین یک سیاست حمایتی در خصوص پیشگیری از بزهکاری کودکان و نوجوانان با مشارکت جدی متخصصین و صاحب‌نظران مسائل کودک و نوجوان و ایجاد یک نهاد یا تشکیلاتی که بر اجرای صحیح آن نظارت دقیق داشته باشند پیشنهاد می‌شود. از سوی دیگر اجرای برنامه‌های پیشگیرانه مربوط به محیط آموزشی و محیط دوستان و ایجاد و حمایت سازمان‌های غیردولتی به خصوص سازمان‌های فعال در زمینه مسائل کودکان و خانواده‌ها. آموزش خانواده‌ها و والدین در خصوص نقش تربیتی، حمایتی و پیشگیرانه آنها به انحای مختلف به ویژه از طریق تلویزیون و صدا و سیما. حمایت از خانواده‌های بی‌سرپرست و بد سرپرست، بدون درآمد یا کم‌درآمد و ... به طرق مختلف نیز باید مدنظر قرار گیرد.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

- احمدی، حبیب. نظریه‌های انحرافات اجتماعی. جلد نخست، شیراز: انتشارات زر، ۱۳۷۷.
- آدلر، آلفرد. معنی زندگی. مترجم عنایت‌الله شکبیا پور. تهران: انتشارات لگا، ۱۳۹۰.
- حق پناهان، عباس. جرم‌شناسی بزهکاری اطفال و نوجوانان. تهران: انتشارات مجد، چاپ اول، ۱۳۹۳.
- دانش، تاج زمان. اطفال و نوجوانان بزهکار. تهران: انتشارات موسسه خدمات فرهنگی رسا، ۱۳۷۴.
- سلیمی، علی و محمد داوری. جامعه‌شناسی کج‌روی. کتاب اول، قم: انتشارات حوزه ودانشگاه، ۱۳۹۴.
- شامبیاتی، هوشنگ. بزهکاری اطفال و نوجوانان، چاپ اول. تهران: انتشارات مجد، ۱۳۹۵.
- شاملو، باقر. عدالت کیفری و اطفال. تهران: انتشارات جنگل، جاودانه، ۱۳۹۰.
- صالحی امیری، سید رضا. آسیب‌شناسی فرهنگی در ایران، چاپ اول. تهران: انتشارات ققنوس، ۱۳۹۲.
- صلاحی، جاوید. بزهکاری اطفال و نوجوانان. چاپ هفتم. تهران: انتشارات میزان، ۱۳۸۹.
- کوسن، موریس. اصول جرم‌شناسی. مترجم میرروح الله صدیق. چاپ سوم. تهران: نشر دادگستر، ۱۳۹۴.
- کی‌نیا، مهدی. مبانی جرم‌شناسی. جلد اول، چاپ پنجم. تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۹.
- گراهام، جان. استراتژی پیشگیری از جرم در اروپا و آمریکای شمالی. مترجم حمید هاشم بیگی. تهران: انتشارات موسسه پیشگیری و کنترل جرم هل‌سینگ و وابسته به سازمان ملل متحد، ۱۹۹۰.
- گسن، ریمون. مقدمه‌ای بر جرم‌شناسی. مترجم مهدی کی‌نیا. تهران: انتشارات مترجم، ۱۳۷۰.
- معظمی، شهلا. فرار دختران، چرا؟ تهران: نشر گرایش، ۱۳۸۶.
- معظمی، شهلا. بزهکاری کودکان و نوجوانان. چاپ دوازدهم. تهران: انتشارات دادگستر، ۱۳۹۵.
- نجفی ابرنآبادی، علی حسین. تقریرات درس جرم‌شناسی. دوره کارشناسی ارشد، حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، ۱۳۷۷.
- نجفی ابرنآبادی، علی حسین. تقریرات درس جرم‌شناسی. دوره دکتری، دانشگاه شهید بهشتی تهران، ۱۳۸۷.
- نجفی ابرنآبادی، علی حسین و حمید هاشم بیگی. دانشنامه جرم‌شناسی. چاپ چهارم. تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۹۵.
- نجفی توانا، علی. ناپهنجاری و بزهکاری اطفال و نوجوانان. تهران: نشر میزان، ۱۳۹۸.
- ممتاز، فریده. انحرافات اجتماعی نظریه‌ها و دیدگاه‌ها، چاپ نخست. تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۸۷.
- نوربها، رضا و عباس شیری. زمینه حقوق جزای عمومی. چاپ دوم. تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۷.
- ویلیام سی، کوواراکیوس. بزهکاری نوجوانان مسأله‌ای برای دنیای مدرن. مترجم جعفر نجفی زند. تهران: انتشارات یونسکو، ۱۳۷۶.
- جمشیدی، علیرضا. «آسیب‌های مصرف مواد مخدر و ضرورت اصلاحات قانونی». فصلنامه رفاه اجتماعی ۱۴(۱۳۸۳): ۳-۲۶.
- عباچی، مریم. «پیشگیری از بزهکاری و بزه‌دیدگی کودکان». مجله حقوقی دادگستری. ۴۷(۱۳۸۳): ۴۹-۸۶.
- نیاز پور، امیر حسن. «حقوق پیش‌گیری از بزهکاری در ایران». مجله حقوقی دادگستری ۴۸ و ۴۹(۱۳۸۳): ۱۶۹-۲۲۶.
- دادگستری کل استان آذربایجان غربی، تاریخ دسترسی ۱۳۹۴/۰۲/۲۴،

<https://dadgostari-ag.ir>

- اداره کل زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی استان آذربایجان غربی، تاریخ دسترسی ۱۳۹۴/۰۱/۱۷، <https://prisons.ir>

- مرکز آمار و فناوری اطلاعات قوه قضائیه، تاریخ دسترسی ۱۳۹۴/۰۳/۲۰،

<https://mafa.eadl.ir>

منابع خارجی

- Bowlby, john. Maternal Care and Mental Health. Geneva:word health organization, 1951.
- Ehrlich, Isaac. participation in illegitimate activities, atheoretical and empirical investigation journal of political economy, may-june 1973.
- Ohsako, (Toshio) ,Violence at school Global Issues and intervention, UNESCO, 1997.

